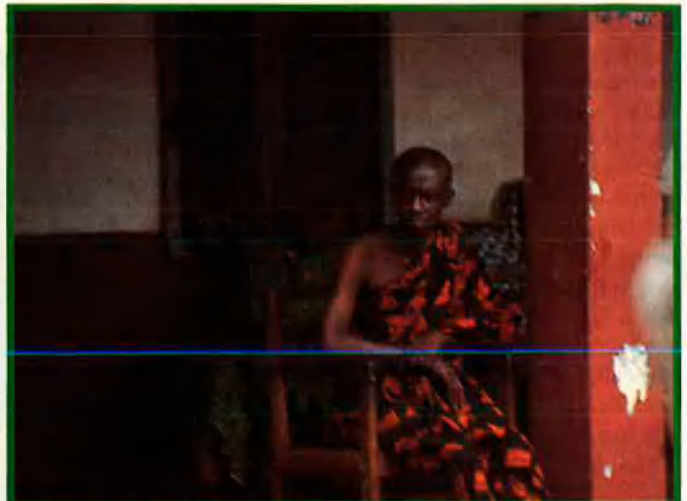

Dones ashanti en un carrer de Kumasi.

LALA SOLER

Nanà ashanti. L'organització pre-colonial perviu.

LALA SOLER

Venedor ambulat a l'estació de Kumasi.

LALA SOLER

Perruqueria. La influència d'Occident s'adapta al país.

LALA SOLER

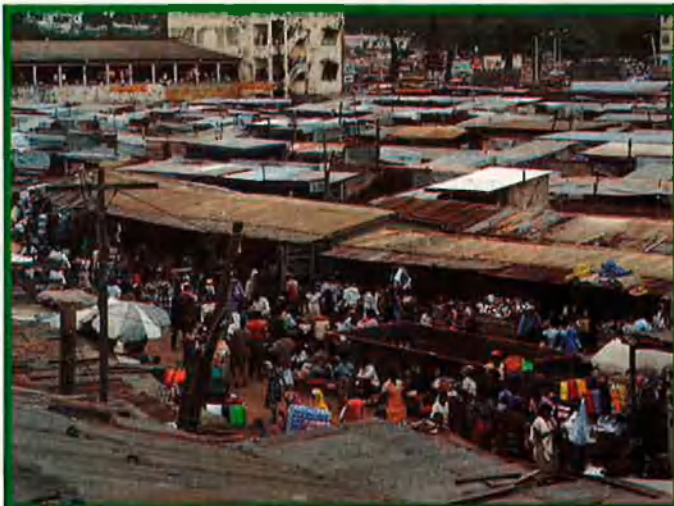
Kumasi

Aquest reportatge és el primer d'una sèrie de tres viatges a tres ciutats africanes que ocuparan les pàgines centrals durant el que resta d'agost. Kumasi (Ghana), Mombasa (Kenya) i Marràqueix (Marroc) són les tres propostes urbanes que EL TEMPS us fa d'un continent que ara centra l'atenció mundial. Tres visions, doncs, que cerquen el fons de l'Àfrica que vol sobreviure.

Un Mercedes enfila, a molt poca velocitat, la gran avinguda que porta al palau de l'Ashantene, la residència del rei dels ashantis. A l'entrada dels jardins reials hi ha un grup de negres americans estridents, hiperalimentats, equipats amb càmeres de vídeo i un ram de flors. L'un d'ells, d'aspecte molt prepotent, porta un cartell sota el braç: "Searching our african roots".

El Mercedes s'atura a uns cinquanta metres. Mentre el xofer neteja el parabrisa baixa un nanà, cap d'un poblat ashanti. Calça una mena de xancles negres brillants i vesteix una túnica

Mercat de Kumasi. És el més gran de Ghana.

LALA SOLER

Les venedores de roba. Són les més boniques del mercat.

LALA SOLER

Color i moviment. Àfrica és, una mica, això.

LALA SOLER

Sastres. Al mercat hi ha de tot.

LALA SOLER

creuada d'un color vermell fosc. Fa cap al palau. Abans d'arribar a la porta, a uns deu metres, es planta davant un arbre, s'apuja la túnica i orina discretament. Porta un rellotge d'or. Quan acaba, saluda els guàrdies i entra al palau, ignorant despreciativament els seus "germans" dels EUA.

Avui hi ha assemblea de nanàs. Sota un porxo a l'aire lliure, hi ha una cinquantena de caps de poblat, d'una elegància solemne, asseguts en cadires plegables i bancs, en formació rectangular, com si es tractés d'un parlament amb escons. Un d'ells, micro a la mà, exposa el seu cas davant els notables. Discuteixen un assumpte de propietats. Cada setmana es fa a Kumasi, capital de la nació ashanti, aquesta assemblea que té poder de decidir, de forma aparentment democràtica, conflictes matrimonials, comercials i de terres.

Els ashanti conserven encara avui les seves estructures organitzatives pre-colonials. Un

Història de Ghana

Ghana fou el primer territori colonial de l'Àfrica negra que va accedir a la independència l'any 1957. El líder va ser Kwame N'Krumah, primer president del país, capdavanter a tot el continent en la lluita contra el colonialisme i fervent impulsor del panafricanisme. Les bones intencions inicials del líder es van anar torçant, alhora que la megalomania i la paranoia corrompien la seva personalitat. L'any 1966, després d'haver arruïnat l'economia del país, N'Krumah fou desplaçat del poder per un cop d'estat militar. L'any 1972 moria a l'exili.

Tot un seguit de juntes militars i generals corruptes es van alternar en el govern del país, amb tímids intents democràtics. El 1981 el tinent de les forces aèries Jerry Rawlings va prendre el poder, definitivament, per la via habitual: el cop d'estat. Rawlings, que és un gran simpatitzant de Gaddafi i odia els EUA, va obrir un procés de lluita contra la corrupció i de millora de l'economia que s'ha perllongat fins als nostres dies. Des que és al poder s'han aconseguit avenços econòmics, però cada dia són més fortes les demandes d'un veritable sistema democràtic pluripartidista. **X. M.**

Es fa difícil destriar venedors de compradors.

“Els negres americans que cerquen les arrels comencen a repartir caixes de whisky i de vermut. És el present obligat que els cal fer, si volen ser rebuts pel rei ashanti. Es produeix un petit aldarull d'exclamacions. L'un d'ells fa un discurs breu i encès, carregat de tòpics africanistes. Els vells se'l miren amb cara de pòquer. Al final, aplaudeixen. Saben aquests descendents dels antics esclaus que els ashanti comerciaven amb els seus avantpassats?”

munt de curiosos escolten atentament el debat. La reunió pot durar hores, i tot i que és impossible d'endevinar l'ordre dels torns de paraula, la disciplina és estricta. Diuen que fins i tot, alguna vegada, el president de Ghana, Jerry Rawlings, s'ha desplaçat fins a Kumasi per consultar afers d'estat amb els vells ashanti. El poder d'aquest poble en el conjunt del país és important. Són els més rics.

Quan s'acaba l'assemblea, els negres americans que cerquen les arrels comencen a repartir caixes de whisky i de vermut. És el present obligat que els cal fer, si volen ser rebuts pel rei ashanti. Es produeix un petit aldarull d'exclamacions. L'un d'ells fa un discurs breu i encès, carregat de tòpics africanistes. Els vells se'l miren amb cara de pòquer. Al final, aplaudeixen. Saben aquests descendents dels antics esclaus que els ashanti comerciaven amb els seus avantpassats?

La ciutat. Kumasi és la segona ciutat important de Ghana, després d'Accra, la capital. Té una de les universitats més avançades del país i un gran centre cultural autòcton des d'on fomenten la música, el teatre, la dansa i l'artesanía ashanti. És el centre de la regió més rica del país, de clima i vegetació tropicals, que contrasta amb l'aridesa de les sabanes del nord.

Pels europeus, és un caos urbanístic colossal, com totes les ciutats de l'Àfrica occidental. Té un milió d'habitants. Hi ha petits barris on s'endevina un passat colonial llunyà, tot i que les cases ja han adquirit una patina africana característica: les herbes creixen als jardins anàrquicament, les baranes de ferro es rovellen, les parets s'esquerden i l'asfalt dels carrers —als llocs on n'hi ha— és esquitxat de cràters de tota mida i de fina terra argilosa, vermella, africana. La resta, que és la major part de la ciutat, són cases d'un pis o dos, la majoria de les quals fan tot

l'aspecte d'haver-se quedat a mig construir, però potser són així.

El mercat. Amb la primera claror del dia arriba el tren a Kumasi carregat a rebentar de persones, nens, i un immens allau de farcells, paquets i caixes contenint tot allò que és possible i impossible de vendre en un mercat africà. Seguint a peu la via del tren fa estona que arriben dones carregades amb nens a l'esquena i farcells al cap. Hi porten des de tomàquets i tota mena de vegetals i espècies fins a robes estampades, artesanía, plats i olles, sabons, nou de cola, cassets i sandàlies fetes a mà.

Kumasi és el mercat més gran de Ghana i diuen que el més extens de tot Àfrica. Ocupa unes deu hectàrees i és difícilment abastable amb la mirada. Consisteix en una estesa infinita de parades, amb teulades de canya o succedanis d'uralita, plàstics, i un formigueig indescriptible de persones i nens. Hi ha venedors asseguts a terra, uns altres darrere la parada o sota porxos fets amb retalls de sacs de plàstic. També n'hi ha d'ambulants.

El nombre de comerciants voreja els deu mil. Alguns tenen piles i piles de coses per vendre. Fa goig. Sacs d'espècies de colors i rotlles infinits de robes estampades, llampants. Però també hi ha dones que tenen un platet a terra amb quatre tomàquets madurs, o dues sandàlies desapparellades.

Des d'ara i fins a entrada de fosc el mercat esdevindrà el punt neuràlgic de la vida de la regió.

Els venedors s'agrupen per gremis. L'espai és aprofitat al màxim. Hi pots comprar des d'un clau rovellat, una pila gastada o unes ulleres graduades d'algú que s'ha mort fins a una peça de roba qualsevol o productes de menjar, armes, somiers i matalassos. També pots fer-te un pentinat *raper*, un vestit a mida o una foto carnet. I llegir la Bíblia o l'Alcora, mentre t'adoben un televisor.

S'hi respira una intensa flaire d'humanitat, barrejada amb la de les espècies i la dels animals. Segons les zones, les olors, que es fan i es desfan segons que bufi el vent, formen complicadíssims combinats il·legibles per a les pituïtàries europees. Unes misterioses aigües residuals, negres, apareixen i desapareixen de forma anàrquica pels camins i de sota les parades. Hi ha sang, pixats, sabó, olis, tints, excrements, restes de menjar, benzina..., qualsevol cosa que una aigua de procedència desconeguda pugui barrejar i arrossegar. A mesura que avança el dia augmenta la presència d'aquests rierols que surten de racons ignots. A vegades, amb sorpresa, de sota els teus peus.

Sovint es fa difícil de destriar venedors de compradors. Gairebé no es veuen circular bitllets, perquè una bona part de les transaccions que s'hi fan són intercanvis. Les venedores de

roba són les més boniques del mercat. I no s'aturen per res. *Bloonie!*... *ei, bloonie!* Totes criden a l'hora, i es peten de riure, provocant un escandalós guirigall. *Bloonie* és l'apel·latiu amb què anomenen els blancs. Són molt elegants i presumides. La majoria s'estiren els cabells a l'occidental, seguint els cànons de la bellesa de les blanques. N'hi ha també que porten unes complicades perruques, d'estil africà, amb milers de trenetes entortolligades que formen trosses i rodets. La calor asfixiant i la mandra fan que més d'una es quedi fregida, deixatada entre les piles de roba de mil colors. De tant en tant, apareix entre els retalls, lentament, una mà mandrosa que espanta les mosques.

Entre parades de peix sec i salat i les vistoses venedores de roba s'ha instal·lat un remeier a ple sol. "Els metges no ho saben tot. A vegades -fa el gest d'auscultar- aquell aparell no els serveix per a veure-ho tot. La gent ve a mi quan els metges no saben solucionar les malalties que tenen". Sembla la parada d'un antiquari de desferres animals dissecades.

Fa pudor. Les mosques ataquen. Damunt el taulell: un cor de lleó tancat en un cofre, ratolins assecats al sol, un cap de mico sec, queixals, amulets estranys, trossos de pell d'animals esquincada, pols de diferents colors, fetitxes, un cap de gos, gripaus, escorpins, herbes, anells. La combinació d'alguns d'aquests "específics", tal com ell aconselli després d'estudiar a consciència la malaltia que cal guarir, podrà resoldre bogeries, diarrees, paludismes, impotències o conflictes sentimentals.

La màgia i l'animisme, malgrat tots els esforços dels colonitzadors i els missioners, són un referent imprescindible dels africans. En molts poblats atribueixen als ferrers un poder sobrenatural. Ells dominen el foc i, com que fan armes i eines, els consideren capaços d'atorgar el poder de matar i de treballar la terra. N'hi ha que assegurin d'haver-los vist convertint-se en hienes, certes nits, davant el foc.

Els contrastos, que provoca la barreja humana i de mercaderies, són brutals. Hi ha detalls, com el bruiot, inalterables al pas dels segles i mostres evidents de la influència occidental. A les perruqueries, els models de pentinat són pintats, en plafons, al carrer. Al costat de trenetes i trosses africanes, hi ha senyores *crepades* com la Diana Ross. Es troben cassets de *rap*, "lloros" de platja i vambes últim model, i la pitjor cosa que els africans podrien haver mai importat de la nostra civilització: el plàstic. Trossos bruts i llardosos de bosses o d'ampolles ho embruten tot, com a les cales de la Mediterrània després d'una tempesta.

Quan cau el dia, l'activitat del mercat es dissipa progressivament. Tanquen parades, refan farcells, carreguen nens a l'esquena i reprenen la marxa cap a casa, fins poques hores després. A aquesta hora els nens i els bojos, que duen

LALA SOLER

L'estil africà és omnipresent. També en les perruques.

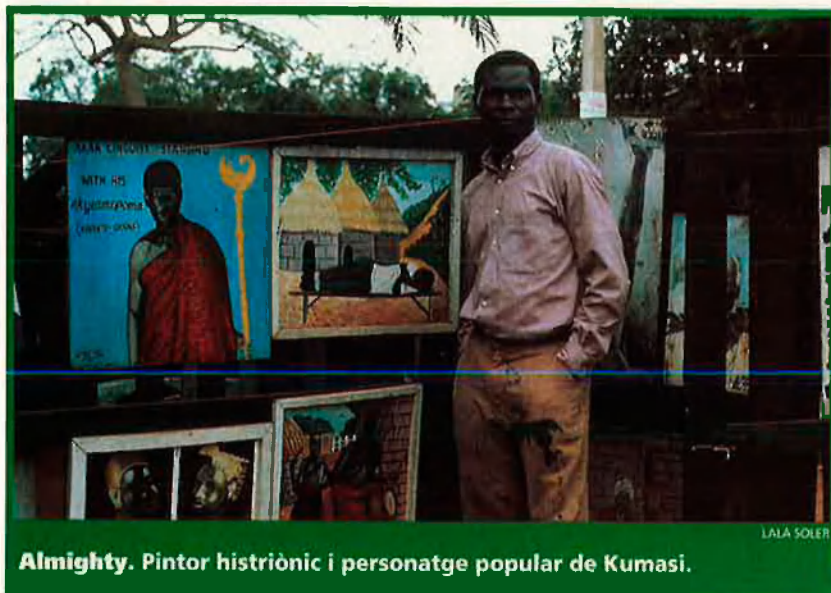
Història dels ashanti

Els ashanti representen històricament un dels pobles més rics i poderosos de l'Àfrica occidental. Fins al segle XV, època de l'establiment de les primeres colònies portugueses a la Costa de l'Or -actualment, Ghana-, els ashanti miraven cap al nord a l'hora de fer negocis. Comerciaraven amb or i esclaus que, a través de les grans caravanes transaharianes, venien al món musulmà. A partir del segle XV, els ashanti descobreixen el mercat que els proporcionen els colonitzadors i es dirigeixen cap al sud, cap a la selva tropical, lloc on viuen actualment. El comerç de l'or els va fer molt rics. Kumasi i el seu mercat eren el centre de les transaccions. Avui a Kumasi encara s'explica que el rei ashanti, l'Ashantene, tenia dret a totes les partícules d'or que queien a terra al mercat. De tant en tant, la terra del mercat era garbellada per oferir al rei el que li pertocava. En una ocasió van recollir més de trenta quilos d'or pur.

Amb els guanys de l'or el rei ashanti Osai Tutu, a principi del segle XVIII, va comprar armes als holandesos. Els ashanti van assegurar-se el control del nord i es van anar expandint cap al sud, conquerint els petits regnes que trobaven pel camí. Osai Tutu va unificar la nació ashanti. Un dels consellers d'aquest rei, el sacerdot Okomfo Anokye, va plantar llavors un arbre, el *kum*, en dos llocs diferents. Les que van fructificar indicaven el lloc on s'havia d'establir la capital del regne, sota l'arbre *kum*. Així va néixer Kumasi. La llegenda explica que Okomfo Anokye va invocar el cel, d'on va davallar una "banqueta d'or" que es va convertir en el símbol més important de la nació ashanti. Aquesta banqueta representa l'ànima del poble, la unitat nacional i l'autoritat del rei.

Durant el segle XIX els enfrontaments armats amb els britànics van ser constants. Cap al 1900, sir Frederick Hodgson, cap d'un cos expedicionari britànic, va exigir la submissió dels ashanti. Durant un any es va desencadenar una guerra salvatge, fins que finalment els britànics van conquerir Kumasi. Era la fi del poder polític del regne ashanti. Però, l'orgull, mai no el van perdre. Els ashanti tenen molt assumit que cal fer el màxim sacrifici per obtenir el poder. Segons diu el proverbi "si el poder està en venda, ven ta mare per obtenir-lo. Un cop tinguis el poder, hi ha diverses maneres de recuperar-la".

Els profunds sentiments religiosos i nacionals dels ashanti no es van doblegar mai, i van sobreviure fins la independència de Ghana, l'any 1957. Avui els ashanti mantenen les seves estructures polítiques i formes d'organització, incloses dins l'estructura de poder vigent. Actualment viuen fonamentalment de l'agricultura. La seva principal font de divises és, com a la resta de Ghana, l'exportació del cacau. Voregen el milió i mig de persones, de llengua kwa. **X. M.**

Almighty. Pintor histriònic i personatge popular de Kumasi.

“S’hi respira una intensa flaire d’humanitat, barrejada amb la de les espècies i la dels animals. Segons les zones, les olors, que es fan i es desfan segons que bufi el vent, formen complicadíssims combinats il·legibles per a les pituitàries europees.”

unes cabelleres inexpugnables de *rasta*, campen a pler pels carrerons, mirant de trobar alguna cosa, els uns per jugar i els altres per omplir l'estómac. “Compte amb la cartera, que és una hora perillosa. Hi ha molts lladres”, diu una dona, dissimuladament.

Vida nocturna. A la nit, pels carrers del centre de la ciutat, proliferen les paradetes de menjar. És tan fosc que es fa difícil de saber què és exactament què menges. Però menges. Fan coses a la brasa, broquetes de pollastre o similar amb molt de picant, una mena de salsitxes rebentades que contenen vísceres de cabra, i els qui no són musulmans beuen cervesa. Molta cervesa. La nacional és bona, però qui troba una Guinness i té la sort que sigui fresca pot sentir-se el rei del mambo.

Als restaurants, la cosa més habitual és el *fufu*. Pasta de nyam que s'agafa amb els dits i se suca en una salsa molt picant amb tallets de xai, cabra o porc senglar, segons el que hi hagi al mercat durant el dia.

Les *boîtes* dels grans hotels fan pudor de perfum barat. Les putes, vestides i pentinades com Barbies, vacil·len amb negres rics i blancs grassos i bavallosos, destrossats per la calor i la passivitat africanes. L'alcohol acaba d'adobar-ho tot.

Els blancs que fa molts anys que són en aquests països acaben tots convivint amb la malària, que fa estralls entre la població autòctona. Tant si es vacunen com si l'agafen i van superant els rebrots successius que, un any i un altre, pot provocar la malaltia, acaben tots una mica tocats del bolet. La calor, el desarrelament, l'alcohol i el tedi fan la resta.

“Jo resisteixo més el picant que no els africans”, comenta un comerciant d'origen libanès, que sembla força volat. “Abans feia lluita lliure, vaig ser campió, però ara ja no es pot fer res.

Cal anar amb molt de compte. Tot és corromput. I els policies, els pitjors. N'hi ha que, quan acaben la feina, lloguen l'uniforme als amics perquè es guanyin quatre duros posant multes. Compte! Tot està fatal. No et pots fiar de ningú”.

L'esperit policíac ghanès és entre corrupte i surrealista. Igual que en alguns altres països de l'Àfrica, d'un individu amb gorra de plat i pistola t'ho pots esperar tot. Pot ser que t'examinin el passaport, atentament, durant un quart d'hora per acabar-te preguntant de quin país ets, com que, per qualsevol bestiesa, se t'emporti i et fiqui en un laberint legal impossible, que de segur et costarà molts diners de resoldre.

El truc habitual de la policia ghanesa és una curiosa llei que s'han tret ells de la màniga: els cotxes estrangers no poden circular pel país més tard de les sis del vespre. Generalment, si fas carretera, se't fan les sis de la tarda en llocs inhòspits, on no es pot dormir, ni menjar. Sempre hi ha un policia a prop. Les sis, per ells, és l'hora de la recapta. Et paren, t'amenacen de prohibir-te moure, de portar-te a comissaria o de requisar-te el cotxe i no et toca més remei que negociar uns diners o unes ampolles per poder continuar. En cinquanta quilòmetres et poden arribar a parar cinc vegades.

Rètols i Almighty. Cap a mig matí el centre de la ciutat es col·lapsa de forma irremediable fins al vespre. Les rotondes originàriament serveixen per a distribuir el tràfic. Té preferència qui és dins la plaça. Aquí, això no s'entén. Sembla un invent impossible per a la lògica africana. A la que apareix una plaça rodona d'aquestes, tots els cotxes, més els autobusos i les motos, creuen que tenen la preferència, els uns perquè són a dins i els altres perquè vénen per la dreta. Resultat: tots a l'hora pretenen ficar-se de cap al cercle tocant el clàxon i escridassant-se. No triga a arribar un moment en què ningú no es pot moure, ni endavant ni endarrere. En menys de mitja hora no surten, després d'avançar i recular miraculosament, centímetre a centímetre.

Molts cotxes, camions i furgonetes porten inscripcions al·legòriques: “*Who knows tomorrow*”, “*All men are brothers*”, “*Don't hurry in life*”, “*God's power*”... El principal responsable del cartellisme de Kumasi és Almighty, un pintor histriònic i personatge popular que viu als afores de la ciutat, a Swami Junction. Té el taller a l'aire lliure, al costat d'un de reparació de cotxes i un de motos.

La seva obra toca diversos gèneres: cartells de cinema, anuncis per a prevenir accidents i malalties, anuncis de perruqueries, retrats de papes i president, i obres de creació, una curiosa barreja de cultura popular i de vinyeta de còmic. Totes les obres són exposades de cara a la car-

retera. Un gran cartell l'anuncia: Almighty God Arts Workshop ('El taller d'art de Déu omnipotent').

Almighty, que és el seu nom artístic, té dotze aprenents que fan gairebé tota la feina, mentre ell es dedica a fer tertúlia. És boig: "Jo abans només pensava en dones i a emborratxar-me, però un dia vaig descobrir déu. Des de llavors segueixo el seu camí i la seva paraula. Ell m'il·lumina i m'inspira en somnis moltes de les obres, que vull que serveixin per a transmetre la seva paraula. Amén."

"Amén", responen els contertulians, sempre que les proves que es fan als atroïnats motors veïns no ofeguin la resposta.

Un veí mecànic ha servit de model per als cartells de les pel·lícules. Almighty no sap quina cara tenen els actors, i com que pinta del natural, tira del model que té més a prop. A Kumasi, el sofert mecànic és més famós que Robert Redford.

Dos quadres es complementen, conformant una seqüència amb missatge. En el primer, un senyor amb la boca molt oberta es toca la panxa. En el segon, el mateix senyor, amb la mateixa camisa i la mateixa boca oberta és dut a coll-i-be per un altre senyor. Una vinyeta diu: "Corre!, corre!, cap a l'hospital". Els nens s'ho miren i riuen.

"Aquests quadres, diu Almighty, els he pintats per advertir de la manca d'ambulàncies que hi ha al país. És un problema molt greu. Molta gent dels poblats es mor pel camí perquè no arriben a temps als hospitals de Kumasi. Falten ambulàncies. Això és el que déu vol. Amén."

El funeral. En una cantonada prop del mercat, totes les dones són al carrer cuinant en olles renegrides. Fan formatge fregit, arròs bullit, nyam i cervesa de mill. Preparen el funeral de demà. S'ha mort una dona important del barri. Vindran els parents, de tots els punts del país, i cal tenir-ho tot a punt.

L'endemà, una música eixordadora envaeix el carrer. Van arribant els parents, vestits de gala. Entren i surten de la casa, xerren en petits grups i beuen cervesa. Més que un funeral, sembla una festa. Ningú no plora ni exterioritza el més mínim símptoma de tristor. Però tohom mira cap a la casa de la morta, seriosament. No se sap si forma part del ritu o, simplement, intenten endevinar la marca del radiocasset que, col·locat estratègicament a la finestra, anima la cerimònia.

Molts d'ells fa anys que no es veuen, cosa que fa que les retrobades siguin alegres i expressives. Al davant de la casa, sota una mena d'encanyissat, es van establir els familiars. Davant seu hi ha una taula, presidida pels símbols del seu llinatge. Dins un pot, tapat, van dipositant ofrenes a la difunta.

Un jove porta dues càmeres de fotografiar.

Les famílies es reuneixen per un funeral. Però sembla una festa.

Espera el moment de tenir tota la família reunida. "Fa anys, quan va morir el meu pare, ens vam reunir tots els germans. Mai més no ha tornat a passar. Som onze, més les dones i els fills. Vaig fer una foto i em va quedar tota blanca. No entenc per què, espero que no em torni a passar". I s'allunya, preocupat.

Aquesta situació com moltes de les que es viuen allà són molt difícils de desxifrar, per a un europeu, i encara que ells intentin d'explicar-les, la majoria de converses acaben amb la mateixa frase: "és la tradició". És clar que a l'inversa seria el mateix.

Kumasi és un mosaic tan atractiu com confús i sorprenent per la lògica occidental. És una mostra concentrada del que passa a tot Ghana, i per extensió, a tots els països del voltant. S'hi barregen cultura i tradicions africanes amb les influències del món occidental modern, enteses a la seva manera. Aquí tot perd el seu nom i la seva utilitat original, es recicla i n'adopta unes altres. La carcassa d'una ràdio antiga pot servir d'armari, un armari mirall amb quatre rodes de motocicleta pot ser una tartana, i els paraigües poden obrir-se en plena nit, sense que hi hagi cap indicatiu de pluja.

Encara que la nostra forma de raonar i la seva no tinguin gaire a veure, tot sembla anar i venir del mateix punt. Per exemple: l'home del sac és l'home del baobab. "Al meu poblat —explica un taxista—, de petit m'explicaven que en temps antics hi vivia un gegant. Era un home dolent, alt i gros com una muntanya. Els nens que no es portaven bé, els agafava i els tirava de cap contra el baobab. Un dia, uns parents del meu avi el van matar, però a l'arbre encara hi ha els senyals que hi deixaven els nens en xocar".

—I tu hi has vist les marques?

—I tant! Les hi vaig veure de petit. Si els llamps no han destrossat l'arbre, encara hi deuen ser. Segur.

Xavier Montanyà

"Kumasi és un mosaic tan atractiu com confús i sorprenent per la lògica occidental. És una mostra concentrada del que passa a tot Ghana, i per extensió, a tots els països del voltant. S'hi barregen cultura i tradicions africanes amb les influències del món occidental modern, enteses a la seva manera. Aquí tot perd el seu nom i la seva utilitat original, es recicla i n'adopta unes altres"